# İZLANDA BALIKÇISI

Pierre Loti

Fransızca aslından tercüme eden:
Hüseyin Cahit Yalçın

ÖTÜKEN

YAYIN NU: 1641
EDEBÎ ESERLER:

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI: 49269

ISBN: 978-625-408-062-3

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

**Özgün Adı:** Pêcheur d'Islande

1. Basım: 1937, Remzi Kitabevi
2.BASIM

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12

**Editör:** Oğuzhan Murat Öztürk

**Son Okuma:** Cihan Özkan

**Kapak Tasarımı:** Ceyhun Durmaz

**Dizgi-Tertip:** Damla Acar

**Baskı ve Cilt:** İMAK OFSET BASIM YAYIN SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.
Akçaburgaz Mah. 137. Sok.No: 12 Esenyurt / İstanbul / TÜRKİYE
Sertifika Numarası: 45523 Tel: (0212) 444 62 18

İstanbul- 2021

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir.
Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

**Pierre Loti:** Louis Marie Juilen Viaud bildiğimiz ismiyle Pierre Loti 14 Ocak 1950 tarihinde Rochefort'ta dünyaya geldi. Meslek olarak deniz subayı olmayı tercih etmesi ileride romanlarının başlıca teması olacak egzotizmi besleyecek olan Orta Doğu ve Uzak Doğu seyahatleri yapmasına olanak sağladı. Osmanlı topraklarının da romanda mekân olarak yer aldığı ilk romanı *Aziyade*'nin (1879) yayınlanmasından sonra, eleştirmenlerin saygısını kazandı. *Pêcheur d'Islande* (1886) ve *Madame Chrysanthème* (1887) gibi romanlarının da hatırı sayılır bir başarı sağlaması Loti'nin 1891 yılında Académie Française'ye girmesini sağlamıştır. Türk dostu olarak bilinen meşhur Fransız yazarın eserleri ülkemizde yayınlanmalarından bir asır sonra dahi alaka görmeye devam etmektedir.

**Hüseyin Cahit Yalçın**: 1875 yılında Balıkesir'de doğan Hüseyin Cahit, ilk ve orta öğrenimini Serez'de tamamlayıp 1893-1896 yılları arasında Mekteb-i Mülkiye'de okumuş, mezuniyetini takiben Maarif Nezareti'nde beş yıl çeşitli kalemlerde çalıştıktan sonra, 1901 – 1908 yılları arasında Vefa ve Mercan idadilerinde, öğretmenlik ve idarecilik yapmıştır. 1891'de Ahmed Mithat Efendi'nin tesiriyle *Nâdide* adlı cinayet romanını yazan, *Servet-i Fünûn* dergisinde 1897'den itibaren hikâye, roman ve tenkitleri yayınlanan Cahit, II. Meşrutiyet'le birlikte İttihat ve Terakki'nin saflarında siyasi mücadeleye atılmıştır. İttihat ve Terakki'nin merkez-i umumi üyesi ve geleceğin büyük sözlükçüsü Hüseyin Kâzım Kadri'nin ve Tevfik Fikret'in davetiyle *Tanin* gazetesini çıkarmaya başlamış; uzun yazı hayatı boyunca adıyla birlikte anılacak olan bu gazeteyle Türk matbuatında silinmez bir iz bırakmıştır.

Servet-i Fünûn edebiyatı içinde kalem oynatarak yazı hayatına başlayan Hüseyin Cahit'in gerek polemikçiliği gerek siyasi kariyeri dolayısıyla edebiyatçı yanı silik kalmıştır. Onun, bir diğer önemli faaliyeti, çeşitli Batı dillerinden edebiyat, tarih, felsefe, eğitim ve sair konulardaki 26 bin sayfaya ulaşan tercümeleriyle fikir ve edebiyat tarihimize yaptığı katkılardır. Mesela bu çeviriler arasında, umumi Türk tarihçiliğinin klasik kaynaklarından sayılan, Joseph de Guignes'den, *Hunların, Türklerin, Moğolların ve Daha Sâir Batı Tatarlarının Târih-i Umûmîsi* adıyla çevirip 1923-1925 arasında neşrettiği sekiz ciltlik ve Leone Caetani'den *İslâm Târihi* adıyla çevirip 1924-1927 arasında neşrettiği on ciltlik büyük eserler olduğu gibi, Adolf Hitler'den 1940'ta *Kavgam* adıyla çevirdiği siyasi ve ideolojik hatırat da yer almaktadır. Ayrıca 1903'te Pierre Loti'nin *İzlanda Balıkçısı*, 1906'da Leon Marilie'den *Hürriyet-i Vicdan*, 1924'te Emile Durkheim'dan *Din Hayatının İbtidâî Şekilleri*, 1936'da Anatole France'tan *Allahlar Susamışlardı*, 1947'de Arthur Koestler'den *Sovyet Efsanesi ve Hakikat: Kızıl Rusya'nın İç Yüzü* adlı kitapları dilimize kazandırmıştır.

# PIERRE LOTI

*İzlanda Balıkçısı* muharriri hakkındaki şu tetkiki Jules Lemaitre'den hülasa ediyorum:

Pierre Loti'nin altı romanını, birbiri ardınca, köyde gevşeklik veren ve fırtına ile yüklü bir gök altında ana toprağına sımsıkı yapışmış okudum. Son sahifeyi çevirdiğim zaman kendimi tamamıyla sarhoş hissettim. Edebiyatın en büyük şaheserleri beni hiçbir zaman bu suretle heyecanlandırmamıştır. Loti'nin hikâyelerinde ne var acaba? Çünkü bunlar büyük bir gevşeklikle düşünülmüşler, ölçülü kelimelerle, kısa cümlelerle yazılmışlardır. İçlerinde ne garip yahut müthiş bir facia bulursunuz ne ince bir karakter tahlili. O hikâyelerde her şey ayrılıkla nihayet bulan aşklara inhisar eder. Vaka şahıslarının ruhları gayet de basittir. Eski ve yeni birçok kitaplarda bütün bütün başka bir düşünce tarzı yaratan ve oluş çalışmasını görüyoruz. Böyle olmakla beraber, Loti'nin romanları beni Shakespeare'in bir dramından, Racine'in bir faciasından, Balzac'ın bir romanından ziyade büyülerler. İşte bunun için üzülürüm. Bu romanlarda acaba izah edilemeyen bir tılsım mı var, yoksa edebî meziyetlerden başka sebeplerle izah edilecek bir sır mı mevcut?

Ben şu sebebi görüyorum: Bu romanlar ruhun en ince ve aynı zamanda en esaslı taraflarını sarsıyorlar. Bir taraftan gözünüzün önünde en garip şeyleri buluyorsunuz; bunlardan gayet yeni, az bulunur intibalar alıyorsunuz; diğer taraftan en tabii, en insani, herkesin anlayabileceği hisleri duyuyorsunuz. Loti'nin romanlarında temiz kalp şiirlerinin parlak çekişini ve çağdaş estetiğin son araştırmalarının bulanık füsunlarını bir arada bulursunuz. Şair, size kendi ruhunu yavaş yavaş aşılar. Bu öyle bir ruhtur ki, ilk doğan insanlıkla ve ihtiyarlamış insanlıkla çağdaştır; bütün yeryüzünü dolaşmıştır. Âşık ve hüzne tutulmuş bir ruhtur; daima endişe içinde ve titrek bir hâldedir. İşte Loti'nin kısa cümlelerine o muazzam ürperişler bu ruhtan geliyor.

Loti'nin örneğine bakılarak eski edebiyatların nasıl yollardan dolaşarak bazen mutlak bir sadeliğe doğru ulaştıkları anlaşılabilir. Son

derece artistik bir hassasiyet vardır ki en garip şeylerden doğarak en safdilane hissiyatı anlatmaya uğraşıyor. Buna *impressionnisme* deniliyor ki, sonu sırf tabii bir şiire varmaktadır. İşte *Aziyade*[1] ve *İzlanda Balıkçısı* yazarında bunu görüyoruz.

***

Pierre Loti'nin kabiliyet ve istidadını pek az bulunur ahval ve şartlar beslemiştir. Hülyaları şafaklar içinde geçen bir çocukluktan sonra, Deniz okuluna girdi, dünyanın her tarafını dolaştı. Bizimkinden gayet farklı olan bu gemici hayatının, ruh üzerinde yapabileceği tesiri düşününüz bir kere. Uzun deniz yollarında, denizlerin uçsuz bucaksız yalnızlıkları içinde kâinatın büyüklüğüne ve tabii kuvvetlerin kaçınılması zor olduklarına dair beslenen fikir ve his, ruhu yavaş yavaş tarif edilemeyen bir hüzünle doldurur. Bazılarında bu his bir sofuluğa çevrilirse de bazılarında boyun eğercesine bir kaderperestliğe varması da kabildir. Sonra, kürenin muhtelif noktalarında insanların farklılığı; dillerin, ahlakların ve âdetlerin çokluğu itikadı kuvvetlendirici ve teşci edecek şeyler değildirler. Bütün bunlar, bütün bu hayat, hassasiyeti ifrata vardırmaya ve ruhu her türlü müspet imandan mahrum bırakmaya sebep olacak şeylerdir.

Dünyanın bütün okyanusları üzerinde hülyalara dalan, kâinatın bütün zevk ve safa yerlerini gezen Pierre Loti, yirmi yedi yaşında iken dostu William Brown'a şunları yazıyordu: "İnanınız bana, zavallı dostum, zaman ve sefalet iki büyük ilaçtır… Allah yoktur, ahlak yoktur. Bize saygıdeğer diye öğrettikleri şeylerin hiçbiri yoktur. Yalnız bir hayat vardır ki geçip gider. Ölüm denilen o müthiş akıbeti beklerken bu hayattan mümkün olduğu kadar çok zevk ve safa istemek pek akla sığar. Size kalbimi açacağım, düşündüklerimi itiraf edeceğim: Benim takip ettiğim hareket yolu, her türlü ahlaka, her türlü sosyal kaidelere rağmen, daima hoşuma giden şeyi yapmaktır. Hiçbir şeye, hiçbir kimseye inanmam. Hiç kimseyi, hiçbir şeyi sevmem. Ne imanım vardır ne ümidim…"

---

[1] Çeviride Hüseyin Cahit Yalçın, Pierre Loti'nin romanının ve romandaki karakterin ismini "Azade" olarak yazmıştır. Kitaptaki bütün dipnotlar hazırlayana aittir. Kelime anlamları verilirken *Ötüken Türkçe Sözlük*, *Türk Dil Kurumu Sözlüğü* ve *Kubbealtı Lugatı*'ndan istifade edilmiştir.

İhtimal ki bu sözlerde yeni bir şey bulamayacaksınız. Çünkü halis romantizm kokuyor. Loti, burada meşhur romantik eserlerin kahramanları gibi söz söylüyor. Doğru. Fakat çok şükür edebiyattan uzak büyütülen Loti, burada farkında olmadan Byron'culuk yapıyor; hem gayet samimi olarak. Asrının ahlaki oluşunu kendi başına tekrar ediyor. Loti'nin böyle mutlak bir usanç ve ümitsizlik duymuş olması çok hayırlı olmuştur. Çünkü bu dakikadan itibaren dünyayı yalnız en kuvvetli yahut en nazik ihtisasları toplamak niyetiyle dolaşmıştır. O artık gözle görünen varlığı yalnız muhayyilesine ve hislerine arz edilmiş bir şikâr gibi telakki eder. Gelecek zamanın büyük yazarı kendisine bir yazarın, edebiyatı meslek edinmiş bir kimsenin idealinden başka türlü bir ideal kurar. Gerçekten, dünya bu kadar geniş, insanlık bu kadar çeşit çeşit iken köşesine büzülüp de küçük bir insan kümesi hakkındaki küçük müşahedelerini kaydederek cümlelerini güzelleştirmeye çalışan bir yazarın ne miskin ve âciz bir hayatı vardır! Fiziki hayatın hayvani keyif ve neşesi yanında o zavallı fikrî zevklerin ne kıymeti olabilir? Loti, adalelerini kuvvetlendirir, çevik bir vücut sahibi olur. Vücudunu süsler ve buna türlü türlü kıyafet değiştirir. Bundan oldukça, vahşi bir zevk duyar. İptidai ve güzel kimselerle dostluklar kurar. Dünyanın manzaralarının uçsuz bucaksız değişmelerinden zevk alır. Onu, beşerî hayvandaki umulmadık hisler ve hareketler her şeyden ziyade alakadar eder. Bazı ırklar arasında ihtimal ki hiçbir zaman birbirleriyle anlaşamayacak kadar farklar bulunduğunu hissetmekten, insanların birbirlerini anlayamayacaklarını görmekten lezzet alır. Dünyanın her tarafında, her tipte ve her çeşit güzellikte kadını sever: Aziyade, Rarahu, Pasquala, Fantougaye. Her defasında da mutlak surette sevilmek zevk ve gururunu duyar. Bu suretle hülyası gerçekleşmektedir. Bütün bedeninden ve küre üzerinde bu bedenin atıldığı yerlerden zevk almak…

Loti, bütün dünyada sakin olmuş nadir insanlardan biridir. Ben yalnız bir şehirde, olsa olsa bir vilayette oturmuş bir adam olarak öleceğim. Loti'nin sevdiği hayat bana o kadar güzel görünüyor ki onu düşündükçe düştüğüm gıptaya karşı kendimi müdafaa için *Imitation de Jèsus-Christ*'in şu sözlerini hatırlamaya ihtiyaç duyuyorum: "Başka yerlerde, bulunduğunuz yerdekilerden başka ne görüyorsunuz? İşte gök, arz ve bütün unsurlar. Her şey bunlardan yapılmıştır. Dünyadaki bütün varlıklar gözlerinizin önünde olsa bile bu hoş bir

manzaradan başka bir şey olabilir mi?" Böyle olmakla beraber teselli bulamıyorum.

İşte, Loti bu müstesna hayatı sürerken, bir gün, intibalarını sırf, kendi zevki için kaydetmeyi düşündü. Çağdaş edebiyatı hemen hiç bilmeyen, Flaubert'ten, Goncourt'lardan, Daudet'ten bir sahife bile okumamış olan bu deniz subayı birdenbire uzak memleketleri en hayret verici bir mükemmeliyetle tasvir eden birinci derecede bir yazar gibi ortaya çıktı.

*Exotisme* dediğimiz bu uzak yerlere ait tasvirlerin Fransız edebiyatına girmeleri yüzyıldan fazla değildir. Bu, insanlıkta pek geç inkişaf etmiş bir kabiliyete lüzum gösterir. Fizik kâinatı bütün teferruatıyla görmek ve sevmek lazımdır. Medeniyetlerin iptidai zamanlarında ve orta çağlarında bu teferruat dosdoğru görülür fakat sathi surette. Orta çağlar insanları Şark'ı keşfettikleri yani kendilerininkinden gayet farklı bir tabiat, bir beşeriyet, bir sanat buldukları hâlde farkına bile varmamış gibidirler. İnsanlar yalnız zamanımızda haricî dünyayı görebilmişlerdir. Müstesna kabiliyetlerle donanmış bazı şairler gelmemiş olsalardı beşeriyet arzın manzarasını katiyen bilmeyecekti. İptida, Bernardin de Saint-Pierre dünyayı görmeye başladı. Sonra, Chateaubriand Amerika'yı; bakir ormanları, pampaları, büyük nehirleri tasvir etti. O zaman romantizm doğdu. Bunun başlıca rolü, görmeye alışkın olmadığımız şeyleri tasvir etmektir.

Şüphesiz ki çok kere romantizmde samimiyet yoktur. Fakat ne zararı var? Mevcudatı görmek, mevcudatın manzara ve şekillerinden zevk almak melekesi doğmuştu ve artık uyuşmayacaktı. Romantizm, natüralizmi doğurdu.

Azade yazarının muvaffakiyetini temine her şey hizmet etmiştir. Bir kere, onun bütün dünyayı görmesi lazımdı. Çünkü yalnız bir iki tarafı gezmiş olsaydı bunları tasvirleri içinde kapanıp kalmak tehlikesine maruzdu. Sonra, görmesini bilmek lazımdı. Bu kolay bir şey değildir. Bugün kültürlü insanların dörtte üçü bir şey görmezler. Çin'de, Antiller'de, Senegal'de askerlik etmiş köylülerle konuştum. Sizi temin ederim ki bunlar hiçbir şey görmemişlerdi. Loti'de ise görmek ve hissetmek mevhibesi müstesna surette vardır. Bundan başka yazarın gördüğünü ve hissettiğini ifade edebilmesi de lazımdı. Birçok insanların pek az rastlanan ve seçkin görüşleri, intibaları

olur da bunları kelimelerle ifadeden âciz bulunurlar. Pierre Loti'de bu ifade kabiliyeti son derecededir.

Halk, basit ruhlu kimseler kendilerine görmedikleri yerlerden, gondollardan, Şark'tan, minarelerden, yatağanlardan bahseden eserleri sever. Loti'nin tasvirlerinde de bizim için böyle adi şeyler değil, yüksek fakat aynı cinsten bir çekiş vardır. İçimizdeki yenilik arzuları bunlardan memnun olur. Bu bilinmedik şeyler, renkler, sesler, kokular bize uzak, kaçıcı şeyler hissini verirler, dünyanın büyük olduğunu, ne yapsak minimini bir parçadan ibaret kalacağımızı hatırlatırlar.

*Exotisme*'de latif ve hüzün verici bir hâl vardır. Bir cennet gibi bizi büyüler, bir sürgün gibi bize hüzün verir. Bu hüzün ve melal, bu letafet Loti'de son dereceye varmıştır. Çünkü o bizden daha derin surette duyar. Hiç kimse duygularını onun kadar samimiyetle ifade etmemiştir. Cümleler karışacakmış, tekrarlar olacakmış, bunlardan korkmaz. Onun tasvirleri hiçbir zaman sırf haricî kalmazlar. O aynı zamanda haricî eşyanın kendinde doğurdukları duyuş ve sezişleri de kaydeder.

*Mariage de Loti*'nin her sahifesinden öldürücü bir keder ve gevşeyiş verir. Azade bize başka surette bir heyecan verir. Loti, yapmacık Türkleşmeleri gençleştirmeye muvaffak olmuştur. Kendisi de Türk olarak, bir yıl için bir Türk ruhu takınmıştır. Hiçbir sanatkârda böyle başkalarını anlamak başkalarının hissiyatına iştirak etmek için bu derece kuvvetli bir muhayyile gayreti görülmemiştir. Loti'nin, sanki kendisine mahsus bir ruhu yoktur yahut birçok ruhları vardır.

Onun bu zevk düşkünü ve hüzünlü *exotisme*inde bazı gayet büyük, gayet sade ve ebedî hissiyat yeşeriyor. Bir kere dünyanın büyüklüğü hissi, Loti'nin her peyzajında sanki dünyanın hep birden tekmil hayali içinde saklıdır. Bu his ise insanda bir hüzün doğurur. Hiçliğimizi, aynı zamanda bütün kâinattan birden bir zevk alamayacağımızı bize hissettirir. Arzın bu büyüklüğü fikri, onun uzayışı fikriyle de karışır. Çok kere, Loti'nin tasvirlerine kürenin tarihine ait hatıralar da karışır. İzlanda denizi Loti için "hayatsızlık manzaralarını, bitmiş yahut henüz halk edilmemiş dünya manzaralarını" haizdir. Bretonya peyzajı, onda üç bin sene evvelki gibi, iptidai peyzajlar tesiri yapar. Fakat arzın büyüklüğünü ve uzayışını düşündüğü sırada, derhâl onu küçücük ve geçici hisseder. Çünkü uçsuz bucaksız

ve daimi olmayan bir şeyin ne kıymeti vardır? En canlı tasvirlerin içine varlıkların hiçliği ve boşluğu hissi karışır. Her an, ölüm fikri bu mevcudatı karanlığa boğar. Bu fikir, gayet tabii surette, kendi kendiliğinden fışkırır. Üzerimizde yaptığı tesir pek büyüktür. Çünkü ne dersek diyelim, ölüm kadar hüzünlü, müthiş ve anlaşılmaz bir şey yoktur.

Beş kıtayı ve yeryüzünün her tarafını dolaşmış bir adam için, Balzac'ı pek alakadar eden mevzular alelade ve önemsiz görünürler.

Loti'yi basit mevzulara ve iptidai dramlara sevk eden amil romanlarının *exotisme*'idir. Mevzular sairin gezdiği muhtelif ülkelerin kadınlarıyla sevişmeden başka bir şey olamazdı. Dram da birbirlerini seven insanların o ebedî ayrılmalarının dramı...

Loti'nin romanlarını sevmemde şu sebebin de büyük tesiri vardır. Romanlarının dolu oldukları fikre göre bir balıkçının yahut Bretonyalı[2] bir köylü kadının ruhu, bir tüccarın, bir memurun, bir siyasi adamın ruhundan ziyade yakından görülmeye değer.

*İzlanda Balıkçısı* hazin bir aşkın hikâyesidir. Balıkçı Yann ile iyi kalpli, ciddi Gaud'un hikâyesi. Bunlar birbirlerini severler ve evlenirler. Bir de zavallı ihtiyar bir kadın vardır ki torunu uzaklarda, dünyanın öbür tarafına gider.

*Mon frère Yves* her karaya çıkışta sarhoş olan, evlenen, çocuk peyda eden, belki de ahlakını düzeltebilecek olan bir gemicinin hikâyesidir. Bu iki hikâye hakkında diyebilirim ki duyulan heyecan pek tesirlidir. Eserlerde mutlak bir sadelik vardır. *İzlanda Balıkçısı*'nda balıkçılığı ve kutup denizlerini görüyoruz.

Bu romanı tahlil ve tasvir edebilmek, sadeliğinden dolayı gayet zordur. Loti'nin bundan evvelki üç eseri bu şaheseri hazırlamışlardır.

Bu eserlerin üzerimde yaptığı tesiri hakkıyla ifade edemedim diye üzülüyorum. Pierre Loti, tesadüf ettiğim duygu makinelerinin en çok hayret verenidir. Eserleri bana pek büyük bir zevk veriyor. Öyle büyük ve keskin bir zevk ki iliklerime işliyor. Ondan dolayı hakkında bir hüküm veremiyorum. Sadece, onu seviyorum, diyebiliyorum.

---

[2] Fransa'nın kuzeyinde yer alan yarımadaya verilen ad.

# İZLANDA BALIKÇISI

## BİRİNCİ KISIM

### I

Salamura ve deniz kokan karanlık bir oda gibi yerde, o korkunç yapılı vücutlarıyla, yan yana içiyorlardı. Beş kişi idiler. Boylarına göre pek alçak kalan bu odanın bir tarafı, içi boşaltılmış büyük bir martı gibi, inceliyordu. Biteviye inilti çıkararak, bir uyku yavaşlığıyla hafif hafif sallanıyordu.

Dışarıda deniz ve gece olmak gerekirdi, fakat burası pek bilinmiyordu; tavanda açılmış tek delik, tahta bir kapakla örtülmüştü. Asılı eski bir lamba titreyerek onları aydınlatıyordu.

Bir mangalın içinde ateş vardı. Islak elbiseleri toprak pipolarının dumanlarına karışan buharlar yayarak kuruyorlardı.

Kalın masalar bütün odayı dolduruyordu. Tamamıyla odanın biçimini almıştı; meşe duvarlara çivilenmiş dar sandıkların üzerine oturmak için etrafta ancak geçebilecek kadar yer kalmıştı. Tepelerinden iri direkler geçiyor, âdeta başlarına dokunuyordu. Arkalarında, ağaçların kalınlığı içine oyulmuş gibi görünen sedirler ölüleri koymaya mahsus bir mahzenin rafları gibi açılıyorlardı. Bütün ağaçtan yapma kaba ve iptidai şeyleri rutubet ve tuzla dolmuş gibi idiler ve ellerin sürtünmeleriyle parlamışlar, eskimişlerdi.

Çanaklarıyla şarap ve elma şarabı içmişlerdi. Onun için, açık kalpli ve iyi görünüşlü yüzleri yaşama neşesi ile parlıyordu. Şimdi masanın başında oturuyorlar, kadın ve evlenme meseleleri hakkında Bretonca konuşuyorlardı.

Dipteki duvara, saygı mevkiine, küçük bir tahta üstünde fayanstan bir Meryem yerleştirilmişti. Bu gemicilerin koruyucu patronları biraz eski idi, henüz iptidai bir sanat ile çizilmişti. Fakat fayanstan şahsiyetler gerçekçi insanlardan ziyade dayanıyorlardı. Onun için, kırmızı ve mavi esvabı bu harap ahşap evin bütün o koyu gri şeyleri

arasında, pek taze küçük bir şey tesiri yapıyordu. Ayaklarının yanına yapma çiçekten iki demetle bir tespih mıhlanmıştı.

Bu beş adam aynı surette giyinmişlerdi. Mavi yünden kalın bir triko gövdelerini sıkarak pantolonun kuşağından içeri giriyordu. Başlarında (bizim yarım küremizde yağmur getiren güney doğu rüzgârının adından alınarak) *suroit* denilen katranlı ketenden bir nevi kask vardı.

Başka başka yaşlarda idiler. Kaptan kırkında olabilirdi. Diğer üçü, yirmi beş ile otuz arasında... Sylvestre yahut Lurlu dedikleri beşincileri ise, on yedisinden fazla değildi. Boy ve kuvvet bakımından daha şimdiden büyük bir adam sayılırdı. Gayet ince ve gayet kıvırcık siyah bir sakal yanaklarını örtüyordu; çocukluktan onda yalnız gri mavi, son derece tatlı ve pek safdil gözleri kalmıştı.

Yer darlığından birbirlerine pek yakın oturdukları için, o karanlık odalarına böyle sokulmuş olmaktan gerçek bir rahatlık hisseder gibi görünüyorlardı.

... Dışarıda deniz ve gece olması gerekirdi; siyah ve derin suların o bitip tükenmez yeis ve hüznü olmak iktiza ederdi. Duvara asılmış bir bakır cep saati on biri, şüphesiz ki gecenin on birini, gösteriyordu. Tahta tavanda yağmurun gürültüsü işitiliyordu.

Evlenme meselelerinden aralarında neşeli neşeli konuşuyorlardı. Fakat edepsizce hiçbir laf etmeden. Bu sözler henüz bekâr olanlar için tasavvurlardan yahut memlekette düğünlerde olmuş tuhaf hikâyelerden ibaretti. Bazı kere güzel bir kahkaha ile sevmek zevkine açık bir ima fırlatıyorlardı. Fakat böyle mihnet çekmiş kimselerin anladıkları tarzda aşk daima temiz bir şeydir; çıplaklığı içinde bile hemen hemen temiz kalır.

Böyle olmakla beraber, Sylvestre sıkılıyordu. Bunun sebebi, Jean isminde birinin gelmemesi idi. (Bretonlar bu ismi Yann diye telaffuz ederler.)

Gerçekten, bu Yann nerede kalmıştı? Yukarıda çalışıyor muydu? Neden aşağı bir inip şu eğlenceden hisse almıyordu?

Kaptan, "Nerede ise gece yarısı... Hâlbuki..." dedi.

Ayağa kalkarak ve Yann'ı çağırmak için, başıyla tahta kapağı kaldırdı. O zaman, yukarıdan garip bir ışık düştü.

"Yann! Yann... Hey! Adam!"

Adam yukarıdan sert bir şekilde cevap verdi.

Bir an için aralık edilen bu kapaktan içeri girmiş olan ışık o kadar soluktu ki, gün ışığına benziyordu. "Nerede ise gece yarısı..." Oysa bu sanki bir güneş ışığı idi; çok uzaklardan esrarlı aynaların aksettirdiği bir tan aydınlığına benziyordu.

Delik kapanınca tekrar gece oldu. Asılı küçük lamba tekrar sarı sarı parlamaya başladı. Adamın bir ip merdivenden kaba tahta ayakkabılarıyla indiği duyuldu.

Kocaman bir ayı gibi iki kat olmaya mecbur bir hâlde içeri girdi. Çünkü âdeta dev gibi bir boyu vardı. Önce, salamuranın keskin kokusundan burnunun ucunu sıkarak yüzünü buruşturdu.

İnsanların alışılmış olan irilik nispetlerinin biraz fazla üstüne çıkıyordu. Hele bir dümen gibi dosdoğru gövdesiyle... Yüzden bakıldığı zaman, mavi bir triko altında beliren omuz başları kollarının üstünde sanki iki yuvarlak vücuda getiriyordu. Vahşi ve mağrur ifadeli, gayet oynak kocaman ela gözleri vardı.

Sylvestre kollarını Yann'ın beline dolayarak, çocuklar gibi, bir şefkat hissi ile onu kendine çekti. Kız kardeşiyle nişanlı idi. Ona büyük bir kardeş muamelesi ediyordu. O nazlı bir aslan tavrıyla kendini bu okşamaya bıraktı, beyaz dişli bir gülümseme ile mukabele etti.

Dişleri ağzına yerleşmek için herkestekinden daha fazla yere ihtiyaç göstermişti. Biraz seyrektiler ve gayet küçük görünüyorlardı. Kumral bıyıkları hiç kesilmemiş olmakla beraber epeyce kısa idi. İnce ve zarif kenarları olan dudaklar üstünde bu bıyıkları kıvırcık bir hâlde karşılıklı küçük lüleler vücuda getiriyorlardı. Sonra iki uçta, ağzının iki tarafında derin çukurlar da kabarıyordu. Sakalının geri kalan kısımları gayet derin kırkılmıştı. Renkli yanakları, kimsenin dokunmamış olduğu yemişler gibi, taze bir kadife hâlini muhafaza etmişti.

Yann oturduğu zaman, kadehleri tekrar doldurdular. Pipoları doldurmak ve yakmak için Lurlu'yu çağırdılar.

Bunları yakmak onun için biraz tütün içmenin bir yolu idi. Yuvarlak yüzlü gürbüz bir çocuktu. Birbirlerine az çok akraba olan bütün bu gemicilerin biraz kuzenleri oluyordu. Çok çetin olan vazifesi dışında, geminin şımarık çocuğu idi. Yann ona kadehinden içirdi. Sonra kendisini yatmaya gönderdiler.

O önemli evlenme lakırdıları tekrar başladı.

Sylvestre sordu, "Ey, Yann, senin düğünü ne vakit yapacağız?"

Kaptan söze karıştı: "Senin kadar büyük bir adam, yirmi yedi yaşında, hâlâ evlenmesin, ayıp değil mi? Kızlar seni görünce kim bilir neler düşünürler."

O, korkunç omuzlarını kadınlar için pek küçümser bir tavırla silkerek cevap verdi: "Ben gecelik evleniyorum. Bazen de saatle evlenirim. İşi bilir."

Yann, devlete borçlu olduğu beş yıllık hizmetini yeni bitirmişti. Orada, donanma topçuluğu yaparken Fransızcayı ve böyle serbest sözleri söylemeyi öğrenmişti. Şimdi, on beş gün kadar süren son yaptığı zamparalığı hikâyeye başladı.

Bu, Nantes'da bir şantözle olmuştu. Bir akşam, denizden dönerken bir varyeteye, biraz sarhoş bir hâlde girmişti. Kapıda, yirmi franga kocaman buketler satan bir kadın vardı. Ne yapacağını pek bilmeden bir buket almıştı. Sonra, içeri girince, birdenbire, kolunun bütün kuvvetiyle, bunun sahnede şarkı söyleyen kadının ta suratına fırlatmıştı. Çok fazla pembe bulduğu bu boyalı bebeğe karşı bu ansızın ve yarı aşk ilanı, yarı şaka idi. Kadın çarpışın tesiriyle düşmüş, sonra delikanlıya üç hafta kadar perestiş etmişti.

"Hatta" dedi, "ben ayrılırken, şu altın saati hediye verdi."

Hikâyeyi haşin kelimeler ve kendisine mahsus teşbihlerle anlatmıştı. Bununla beraber, medeni hayatın bu adilikleri etrafta hissedilen denizin büyük sükûtları ile tepeden yarı görülen ve kutbun ölgün yazlarının hatırasını getiren gece yarısı ışığı ile bu iptidai adamlar üzerinde pek yabancı kalıyordu.

Hem Yann'ın bu hâlleri Sylvestre'yi üzüyor ve hayrete düşürüyordu. O, Ploubazlanec köyünde bir balıkçıdan dul kalmış bir büyük ana tarafından kutsal ayinlere saygı duygusu içinde büyümüş bir çocuktu. Küçücük iken, büyükannesiyle, her gün, annesinin mezarı üzerinde diz çökerek dua etmeye giderdi. Yüksek sahilin kayalığı üzerinde yapılmış bu mezarlıktan, uzakta Manş'ın kül renkli suları görülürdü. Vaktiyle bir gemi kazasında babası orada kaybolmuştu. Büyük anası ve kendisi fakir olduklarından, çok küçük iken balıkçılık için deniz seferlerine çıkmaya mecbur olmuş, çocukluğu enginlerde geçmişti. Her akşam gene duasını okurdu. Gözlerinde dindarane bir saffet kalmıştı. O da güzeldi ve Yann'dan sonra geminin en iyi yapılı adamı idi. Pek tatlı sesi ve sesinin bir küçük çocuk edası, yüksek boyu ve kara sakalı ile biraz tezat teşkil ediyordu. Çarçabuk

büyümüş olduğu için birdenbire o kadar geniş ve büyük bir hâle gelmekten biraz sıkılıyordu. Yakında Yann'ın kız kardeşiyle evlenmek niyetinde idi. Fakat hiçbir zaman başka bir kızın iltifatlarına karşılık verememişti.

Gemide hepsi için üç yatak vardı; iki kişiye bir tane. Geceyi taksim ederek bunlarda nöbetle uyurlardı.

Koruyucuları Meryem'in miracı şerefine kutladıkları bu yortu bittiği zaman, vakit gece yarısını biraz geçmişti. İçlerinden üçü, bir mezara benzeyen küçük siyah hücrelerin içine, uyumak için sokuldular. Diğer üçü, yarı bırakılmış balık tutma işine devam için güverteye çıktılar. Bunlar Yann, Sylvestre ve hemşerilerinden Guillaume isminde biri idi.

Dışarıda gündüz vardı, ebedî bir gündüz.

Fakat bu öyle soluk, öyle soluk bir ışıktı ki, hiçbir şeye benzemiyordu. Eşya üzerinde ölü güneş pırıltılarıyla sürükleniyordu. Etraflarında, birdenbire muazzam bir boşluk başlıyordu. Bunun hiçbir rengi yoktu. Gemilerin döşeme tahtalarının haricinde her şey şeffaf, el ile tutulmaz, bir hayal gibi görünüyordu.

Deniz olması icap eden şeyi göz hemen hemen pek az idrak ediyordu. Bu, önce aksettirecek bir hayalden mahrum bir nevi titrek bir ayna manzarasını alıyordu. Uzadıkça bir buhar sahrası hâlini alır gibi görünüyordu. Sonra, artık hiçbir şey... Bunun ne ufku vardı, ne çevresi.

Havanın nemli serinliği gerçek soğuktan daha şiddetli, daha içe işleyici idi. İnsan, nefes aldıkça, tuz tadını pek kuvvetle hissediyordu. Her şey sakindi. Yağmur dinmişti. Yukarıda, şekilsiz ve renksiz bulutlar, izah edilemeyen bu gizli ışığı içlerine almışa benziyorlardı. Gece olduğu bilinmekle beraber etraf berrak surette görülüyordu. Eşyanın bütün solukluğu isim verilemez renk inceliklerinden mahrum bulunuyordu.

Orada duran bu üç adam çocukluklarından beri bu soğuk denizler üzerinde, hayaletler gibi karışık ve müphem olan garip hayallerinin arasında yaşıyorlardı. Onlar bu değişici uçsuz bucaksızlığı, tahtalardan yapılmış daracık evlerinin etrafında görmeye alışkındılar. Enginlerin büyük kuşlarının gözleri kadar onların gözleri de bu hâle alışmıştı.

Gemi olduğu yerde ağır ağır sallanıyor, hep o uykuya dalmış bir adamın rüyada tekrar ettiği bir şarkıya benzer değişmez iniltiyi çıkarıyordu. Yann ile Sylvestre, zoka ve oltalarını çarçabuk hazırlarken, öteki arkadaşları da bir tuz fıçısı açıyor ve kocaman bıçağını bileyerek, beklemek için arkalarında bir yere oturuyorlardı.

Bu uzun sürmedi. Şu soğuk ve sakin suya oltalarını atar atmaz, bir çelik kurşuniliğiyle parlayan iri balıklarla dolu oltalarını çektiler.

Canlı canlı morinalar arka arkaya, durmadan tutuluyorlardı. Bu sessiz balıkçılık çabuk ve ardı arkası gelmez bir işti. Arkadaşları iri bıçağıyla balıkların karınlarını yarıyor, onları yassıltıyor, tuzluyor, sayıyordu. Dönüşlerinde kendilerine bir servet sağlayacak tuzlama, üzerlerinden sular sızar ve taze bir hâlde, arkalarında istif oluyordu.

Saatler birbirine benzeyerek geçiyor; dışarının büyük boş yerlerinde, ışık ağır ağır değişiyordu. Şimdi ışık daha gerçek gibi görünüyordu. Evvelce renksiz bir fecirden ibaret olan şey şimdi pek kuzey taraflarında bir yaz akşamı hâline çeviriyor, araya gece karışmıyordu. Bu, sanki bir tan atmasıydı ki, denizin bütün aynaları onu belirsiz, pembemsi izler hâlinde aksettiriyordu.

Sylvestre, gözleri suya dalmış, bu defa gayet ciddiyetle ve birdenbire: "Muhakkak sen evlenmelisin, Yann," dedi. (Bretonya'da, büyük kardeşinin ela gözlerine tutulmuş bir genç kızı bilir gibi bir hâli vardı. Fakat bu belirsiz konuya temas ederken kendinde bir mahcupluk hissediyordu.)

"Ben mi? Evet, bugünlerde âlem yapacağım."

Her zaman boş veren Yann, gözlerini oynatarak gülümsüyordu.

"Fakat bizim memleketin kızlarıyla değil. Hayır, ben denizle evleneceğim. Sizleri, burada bulunanları, hepinizi vereceğim baloya davet ediyorum."

Balık tutmakta devam ettiler. Çünkü lakırdı ile vakit kaybetmeye gelmezdi: koca bir balık sürüsünün, gezici bir sürünün ortasında idiler. İki günden beri bu geçiş devam ediyordu.

Bir gece evvel hiçbiri uyumamıştı; otuz saatte binden ziyade gayet iri morina tutmuşlardı. Onun için kolları pek yorgundu, oldukları yerde uyuyorlardı. Yalnız vücutları uyanık idi; balık tutma manevrasını vücutları kendi kendilerinden tekrar ederken zihinleri, zaman zaman, tam bir uyku içinde dalgalanıyordu. Fakat teneffüs ettikleri bu engin deniz havası dünyanın ilk günlerinde olduğu gibi

bakirdi ve o kadar hayat verici bir şeydi ki, yorgunluklarına rağmen, göğüslerinin şiştiğini, yanaklarının tazelendiğini hissediyorlardı.

Sabah ışığı, gerçek ışık, nihayet görünmüştü. Bu ışık, dünyanın yaradılış zamanındaki gibi ufuk üzerine yığılmış görünen karanlıklardan ayrılmıştı. Etrafı o kadar berrak surette görünce artık geceden çıkıldığı, o evvelki aydınlığın, rüyalardaki gibi, belirsiz ve garip bir şey olduğu hissediliyordu.

Bu gayet kapalı, koyu gökte, şurada burada, bir kubbenin çatlaklarını andırır yırtıklar vardı. Bunlardan pembe gümüş renginde iri ışıklar sızıyordu.

Aşağıdaki bulutlar koyu bir gölge çizgisi hâlinde toplanmışlardı. Suların etrafını çepeçevre dolaşıyorlar, uzakları belirsiz ve karanlıkla dolduruyorlardı. Bunlar, kapalı bir feza, bir hudut zannı veriyorlardı. Sanki sonsuzluk üzerine çekilmiş perdelerdi. İnsanların hayal güçlerini altüst edebilecek pek muazzam sırları saklamak için gerilmiş örtüler gibi idi. Bu sabah, Yann ile Sylvestre'yi taşıyan o küçük ağa. Yapının etrafında dışarının değişen dünyası muazzam bir düşünce ve murakabe manzarası almış; bir mabet hâline gelmişti. Bu mabet kubbesinin süzülerek içeri giren ışık demetleri hareketsiz suyun üzerinde mermerden bir mabet zemini üstünde gibi sürükleniyordu. Sonra, yavaş yavaş, çok uzakta bir başka hayalin aydınlığı görüldü. Gayet yüksekte pembemsi bir heyula ki, o karanlık İzlanda'nın bir burnu idi.

Yann'ın deniz ile evlenmesi!.. Sylvestre, artık bir şey söylemeye cesaret edemeyerek, balık tutmakta, devam ettiği sırada, hep bunu düşünüyordu. Evlenme töreninin büyük kardeşi tarafından böyle alaya alındığını işitmekle içinde bir hüzün duymuştu. Hem bir de, bu kendisini korkutmuştu. Çünkü batıl inançları vardı.

O ne vakitten beri Yann'ın bu düğününü düşünüyordu! Onun Gaud Mevel ile -Paimpollü bir kumral kız- evleneceğini hayal etmişti. Kendisi de askere gitmeden evvel kaçınılması zor yaklaşmayı; yüreğini şimdiden sıkmaya başlamış olan, o geri dönülüp dönülemeyeceği bilinmeyen beş yıllık gurbete gitmeden evvel, bu düğünü göreceğini umuyordu.

Sabahın saat dördü… Aşağıda yatmış olanlar arkadaşlarını serbest bırakması için hep yukarı çıktılar. Hâlâ biraz uyur gibiydiler. Soğuk, açık havayı göğüslerinin bütün kuvvetiyle emiyorlar, uzun